

Minister Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

BM-II.059.1.625.2025

Warszawa, /elektroniczny znacznik czasu/

Pan

Włodzimierz Czarzasty

Marszałek Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Marszałku,

w odpowiedzi na interpelację nr 13859 Pana Posła Andrzeja Tomasza Zapałowskiego, w sprawie nadania polskim działaczom z państw byłego ZSRR statusu osób represjonowanych, proszę przyjąć poniższe wyjaśnienia.

Pragnę podkreślić, że Kierownictwo Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej odnosi się z ogromnym uznaniem do zaangażowania i odwagi działaczy polskich w Białorusi, doceniając ich rolę w podtrzymywaniu i krzewieniu kultury polskiej w warunkach wyjątkowo niesprzyjających takiej działalności, podejmowanej ze świadomością grożących za nią dotkliwych represji. Jest też otwarte na dyskusję w sprawie potrzeb osób, które po przeniesieniu się do Polski znalazły się w trudnej sytuacji społecznej i materialnej.

Obowiązujące przepisy ustawy z dnia 20 marca 2015 r. o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (Dz. U. z 2024 r. poz. 906) regulują uprawnienia przysługujące obywatelom polskim, którzy z narażeniem życia, wolności, majątku lub praw pracowniczych angażowali się w działalność antykomunistyczną, zmierzającą do odzyskania suwerenności i niepodległości Ojczyzny lub byli z tych powodów represjonowani w okresie od 1 stycznia 1956 do 4 czerwca 1989 r. Ustawę uchwalono w uznaniu zasług konkretnej grupy osób, które łączy wyjątkowa wspólnota losów i przeżyć.

Na podstawie przywołanego aktu osobom uprawnionym przysługuje m.in. świadczenie pieniężne w wysokości najniższej emerytury (od 1 marca 2026 r. - 1.978,49 zł). Wypłacane jest ono w jednakowej kwocie każdej osobie uprawnionej, nie podlega różnicowaniu ze względu na sytuację materialną wnioskodawców i ma raczej charakter uzupełniający ich zasadnicze dochody, otrzymywane z pracy bądź przysługującej im emerytury lub renty.

Nowelizacja ustawy polegająca na rozszerzeniu kręgu uprawnionych o osoby represjonowane przez inny reżim, w innych okresach, okolicznościach historycznych i z innych powodów, prowadziłaby do zmiany jej specyfiki. Wprowadzenie nowej kategorii uprawnionych mogłoby stać się w przyszłości podstawą do wysuwania postulatów w przedmiocie zastosowania analogicznych rozwiązań w stosunku do osób przybywających do Polski z państw o ustroju totalitarnym.

Jednocześnie pragnę zwrócić uwagę, że na podstawie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2025 r. poz. 1749, z późn. zm.) Prezes Rady Ministrów w szczególnie uzasadnionych przypadkach może przyznać emeryturę lub rentę na warunkach i w wysokości innej niż określone w ustawie. Świadczenia przyznawane w szczególnym trybie mają charakter uznaniowy, dzięki czemu możliwe jest dostosowanie wsparcia do potrzeb danej osoby, zależnie od jej indywidualnej sytuacji życiowej. Wsparcie to można ustalić na dowolnym poziomie, np. gwarantującym zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych.

Zgodnie z przyjętymi zasadami, potwierdzonymi przez orzecznictwo administracyjne oraz Trybunał Konstytucyjny (wyrok z 17 października 2006 r. sygn. akt P 38/05), świadczenia w szczególnym trybie mogą zostać przyznane w związku z wybitnymi osiągnięciami w jakiejś dziedzinie lub w przypadku zaistnienia nadzwyczajnych zdarzeń losowych. Z uwagi na różnorodność, a często także nieporównywalność okoliczności, które mogą stanowić podstawę przyznania świadczenia w szczególnym trybie, ustawodawca nie wymienił enumeratywnie warunków, jakie muszą zostać spełnione, aby było to możliwe, posługując się zamiast tego zwrotem „w szczególnie uzasadnionych przypadkach”. Każdy wniosek o przyznanie świadczenia w szczególnym trybie jest zatem badany i oceniany indywidualnie, pod kątem wystąpienia okoliczności, które można uznać za szczególne w rozumieniu przepisu. Prezes Rady Ministrów ma prawo w sposób zindywidualizowany określić, czy konkretny przypadek należy uznać za upoważniający do przyznania emerytury lub renty na warunkach i w wysokości innej niż określone w ustawie.

Skorzystanie z dostępnej w polskim porządku prawnym możliwości przyznawania przez Prezesa Rady Ministrów świadczeń w szczególnym trybie jest rozwiązaniem pozwalającym na uwzględnienie sytuacji i realnych potrzeb każdego indywidualnego wnioskodawcy albo określonej grupy osób. Przyznawanie uprawnień do świadczeń emerytalno-rentowych w szczególnie uzasadnionych przypadkach następuje na gruncie samodzielnych decyzji Prezesa Rady Ministrów.

W tej sprawie Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej wystąpi do Szefa Kancelarii Prezesa Rady Ministrów, aby omówić możliwe ramy rozwiązania problemu wskazanego w interpelacji Pana Posła w drodze świadczeń przyznawanych na podstawie art. 82 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Ponadto, na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, również Prezes ZUS może przyznać w drodze wyjątku świadczenia w wysokości nieprzekraczającej odpowiednich świadczeń emerytalno-rentowych przewidzianych w ustawie. Przyznanie świadczenia w drodze wyjątku następuje na wniosek osoby zainteresowanej, po uprzednim uprawomocnieniu się decyzji o świadczenie przyznawane w trybie zwykłym i spełnieniu przez wnioskodawcę następujących warunków:

- jest lub był on osobą ubezpieczoną albo członkiem rodziny pozostałym po osobie ubezpieczonej;
- nie spełnia wymogów ustawowych do uzyskania świadczenia w trybie zwykłym wskutek szczególnych okoliczności;
- nie może podjąć pracy ze względu na całkowitą niezdolność do pracy lub wiek;
- nie ma niezbędnych środków utrzymania.

Świadczenie w drodze wyjątku nie jest przyznawane automatycznie każdej osobie, która nie spełnia warunków do nabycia emerytury lub renty w trybie zwykłym, lecz wyjątkowo tym wnioskodawcom, którzy łącznie spełnią warunki wskazane wyżej. Niespełnienie nawet jednego z nich wyklucza możliwość przyznania świadczenia w drodze wyjątku.

Niezależnie od tego pragnę przypomnieć, że w obszarze zabezpieczenia społecznego między Polską a Białorusią obowiązują następujące akty prawne:

- umowa między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białorusi o zabezpieczeniu społecznym, podpisana w Warszawie dnia 13 lutego 2019 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 575);
- Porozumienie Administracyjne w sprawie stosowania Umowy między Rzeczpospolitą Polską a Republiką Białorusi o zabezpieczeniu społecznym z dnia 13 lutego 2019 r., podpisane w Mińsku dnia 2 czerwca 2020 r. (Dz. U. z 2022 r. poz. 577).

Na podstawie postanowień przywołanej umowy istnieje możliwość uzyskania prawa do emerytury lub renty za okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce i w Białorusi. O świadczenia te mogą ubiegać się także Polacy, o których mowa w wystąpieniu Pana Posła. Osoby zainteresowane, na podstawie postanowień polsko-białoruskiej umowy, mogą uzyskać prawo do:

- polskiego świadczenia za okresy ubezpieczenia przebyte w Polsce i białoruskiego świadczenia za okresy ubezpieczenia przebyte w Białorusi, o ile posiadają okresy ubezpieczenia przebyte w obu państwach (w takim przypadku możliwe jest też skorzystanie z zasady sumowania polskich i białoruskich okresów ubezpieczenia w celu spełnienia warunku posiadania stażu ubezpieczeniowego wymaganego przepisami wewnętrznymi każdego z państw);
- białoruskiego świadczenia za okresy ubezpieczenia przebyte w Białorusi, jeżeli posiadają okresy ubezpieczenia przebyte wyłącznie w Białorusi, nawet jeżeli obecnie mieszka w Polsce.

W obu przypadkach przyznane świadczenie białoruskie powinno być transferowane przez białoruską instytucję ubezpieczeniową na konto bankowe osoby do niego uprawnionej, zamieszkałej w Polsce. Problemy w tym zakresie dotyczą głównie uzyskania poświadczenia okresów ubezpieczenia przebytych w Białorusi w celu ich zaliczenia na prawo do polskich świadczeń emerytalno-rentowych.

Dodatkowo zdarza się, że władze Białorusi wszczynają postępowania karne w celu uzyskania od władz polskich informacji o pobycie obywateli Białorusi na terytorium Polski, co stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa osób zainteresowanych. W związku z tym ZUS wdrożył szczególną procedurę, zgodnie z którą w każdej sprawie o emeryturę lub rentę realizowaną na podstawie polsko-białoruskiej Umowy o zabezpieczeniu społecznym ZUS przed wdrożeniem międzynarodowego postępowania emerytalno-rentowego we współpracy z właściwą instytucją białoruską, musi poinformować wnioskodawcę lub jego pełnomocnika o zamiarze wszczęcia takiego postępowania oraz jego skutkach. ZUS musi także uzyskać od wnioskodawcy lub jego pełnomocnika zgodę na przekazanie do instytucji białoruskiej wniosku o świadczenie wraz ze wszystkimi danymi osobowymi, adresowymi oraz dowodami/dokumentami pracy. Także w przypadku, gdy wnioskodawca we wniosku o ustalenie prawa do polskiej emerytury wykazał okresy ubezpieczenia w Białorusi, ale wystąpił o odroczenie ustalenia prawa do emerytury białoruskiej, ZUS podejmuje realizację wyłącznie wniosku o polską emeryturę. W razie konieczności uzyskania potwierdzenia okresów ubezpieczenia przebytych w Białorusi w celu uzyskania polskiego świadczenia, ZUS najpierw występuje o zgodę wnioskodawcy na przekazanie do instytucji białoruskiej danych osobowych i adresowych oraz innych dokumentów (dowodów pracy). W sytuacji, gdy wnioskodawca nie wyrazi zgody na takie przekazanie danych osobowych i adresowych oraz dokumentów (dowodów pracy), ZUS nie wdraża międzynarodowego postępowania we współpracy z białoruską instytucją.

Niestety, należy liczyć się z tym, że powyższe trudności dotkną także Polaków, którzy w związku z represjami reżimu białoruskiego podjęli decyzję o opuszczeniu Białorusi i przyjeździe do Polski.

W Ministerstwie Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej prowadzone są we współpracy z Kierownictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych analizy mające na celu wypracowanie rozwiązania umożliwiającego udzielenie pomocy obywatelom Białorusi objętym ochroną międzynarodową w Polsce, wobec braku współpracy ze strony białoruskich organów państwowych oraz instytucji ubezpieczeniowych przy potwierdzaniu stażu pracy i przyznawaniu świadczeń.

Odnosnie do senackiego projektu ustawy o zmianie ustawy o działaczach opozycji antykomunistycznej oraz osobach represjonowanych z powodów politycznych (druk nr 1651) należy zaznaczyć, że został on uchwalony przez Sejm RP na posiedzeniu 13 marca br. Trzeba przy tym podkreślić, że Rada Ministrów nie włącza własnych propozycji rozwiązań prawnych do senackich projektów ustaw, jako że przyjmowane są one przez Senat, a następnie uchwalają je obie izby parlamentu. Uwadze nie może też umknąć fakt, że senacki projekt ustawy dotyczył wyjątkowo wąskiego zagadnienia, rozszerzającego status osoby represjonowanej z powodów politycznych na osoby nieletnie, wobec których zastosowano ze względu na ich działalność opozycyjną środki poprawcze lub wychowawcze. Zagadnienie to pozostaje całkowicie poza problematyką poruszoną w interpelacji.

Z wyrazami szacunku

z up. Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej

dr hab. Sebastian Gajewski, prof. uczelni

Podsekretarz Stanu

/-kwalifikowany podpis elektroniczny-/